

Kronik Politiken 9.marts 2025

Systemet svigter os med både misbrug og psykisk lidelse

Af Sofie H. Kurtzweil, Nona-Maria Milton og Christa Kogsbøll på vegne af unge med dobbeltdiagnoser i UngeNetværket hos UngeAlliancen.

Vi er blandt dem, der blev misforstået i skolen, når vi forsøgte at række ud efter hjælp. Vi er blandt dem, der blev skældt ud, når vi misforstod lærere eller kammerater, fordi vores hjerner virker på en anden måde end deres.

Dem, der har fået forkerte diagnoser af læger, der virkede, som om de bare ville have os ud ad døren hurtigst muligt.

Vi er dem, som fik kastet tonsvis af psykofarmaka efter os. Det var ren overfladisk symptombehandling.

Dem, der blev afvist i psykiatrien, selvom vores diagnoser åbenlyst stod og blinkede.

Og vi kunne blive ved. Ved med at fortælle, hvordan det er at blive kastet rundt i et system. Ved med at fortælle om et system, hvor ingen tager ansvar.

Vi er de unge med dobbeltdiagnoser. Det, der er fælles for os, er, at vi har en psykiatriskdiagnose. Vi er vokset op med en anderledes hjerne. En hjerne, der ikke har fået den hjælp, der skulle til.

Men vi er også bare unge, der er lige så forskellige som alle andre unge i dagens samfund.

Som medlemmer af UngeAlliancens UngeNetværk har vi nu i flere år forsøgt at råbe højt om, hvordan det er at være ung og skulle navigere i en psykiatri og en misbrugsbehandling, hvor koordinering og ansvar tilsyneladende er noget, man overlader til os unge. Et system, som bliver ved med at begå de samme fejl, og som bliver ved med at skubbe unge mennesker som os ud i et liv med misbrug og mistro, som ingen fortjener.

At vokse op med en psykiatrisk diagnose og leve med den uden hjælp er noget, der efterlader dybe spor i et børne- og ungdomsliv. Det ved vi. For vi har selv betalt en meget høj pris, fordi vi blev svigtet, da vi havde allermest brug for hjælp.

Kære børnehaver, skoler, ungdomsuddannelse, praktiserende læger, psykiatri, kommuner og politikere. Vi er nødt til at have en snak med jer om den pris, som vi og vores nærmeste betaler. Og vi er frem for alt nødt til at have en helt grundlæggende samtale om ansvar. For I har svigtet os. I har svigtet os ved at fralægge jer ansvaret igen og igen. I stedet har I placeret det hos os.

Vi var ensomme og sat uden for fællesskabet

Fra barnsben af har vi følt os anderledes. Uden for fællesskabet. I dag ved vi hvorfor.

I skolen forsøgte vi at hænge på fagligt, men fordi vi havde den diagnose, som vi eller lærerne ikke var klar over, eller som der ikke blev taget hensyn til, var det en kamp uden ende. Nogle af os kunne ikke helt finde ud af alt det sociale med venner, lege og gruppearbejde. Andre af os havde en galoperende energi eller havde svært ved at koncentrere os. Vi havde i det hele taget bare lidt svært ved at passe ind i de rammer, som andre havde bestemt for os. Ingen ændrede på rammerne. Vi skulle passe ind i dem, og når vi ikke gjorde, så blev vi kaldt dovne, blev skældt ud eller ignoreret. Det sidder i os den dag i dag.

Ingen så, at vi ikke passede ind i de rammer, som andre havde bestemt, at vi skulle passe ind i.

Nogle af os holdt bare op med at komme i skolen. Det var simpelthen for hårdt at være der

For andre af os skulle skoledagen bare overleves. Så når vi kom hjem, lukkede vi for alvor ned. Så sad vi der ensomme og med en følelse af, at vi ikke passede til verden. Vi prøvede at overdøve alle vores tanker og uro i hovedet med musik, film, tv, telefoner, spil og andet, der bare kunne kværne derud af. Eller begyndte at skære i os selv, så smerten og uroen i hovedet blev fysisk og nemmere at bære. Næste skridt var selvmordsforsøg.

Vi kom ind på hospitalerne med dybe rifter eller overdoser af piller. Vi blev lappet sammen og sendt ud igen i . Nogle gange så kunne vi godt mærke, at de voksne troede, at vi gjorde det for at få opmærksomhed. Det var måske en rar tanke for dem. For så var det jo ikke så meget deres ansvar. Men det var, fordi vi ikke ønskede at leve mere, hvor hårdt det end lyder. Vi kunne ikke se et liv i det liv, vi havde.

Vi blev fanget i et misbrug

Da vi blev ældre, stiftede vi bekendtskab med alkohol, hash og stoffer. Flere af os begyndte på hashen i de første teenageår. Pludselig var der noget, der gjorde, at vi kunne klare den verden, som vi aldrig havde forstået eller passet ind i. Der kom ro i hovedet. Vi kunne klare vores uddannelse. Vi fik venner. Og det begyndte at køre for os i livet.

Men der var en bagside. For det virkede kun, når vi røg mere og mere hash, og når vi tog flere og flere stoffer. Vi blev fanget i et misbrug, som nu havde taget magten fra os. De, Stofferne var det der holdt os i live. Hele tilværelsen var centreret om at skulle få fat i de her stoffer. Det er uværdigt. Det er ydmygende. Og det slider dig op fysisk og psykisk.

Dyrt at lade os sejle vores egen sø

Inden vi går videre med vores historie, så lad os få nogle tal frem. Hos VIVE har forskerne Lars Benjaminsen og Morten Holm Enemark i 2024 lavet rapporten "Brug af velfærdssystemet blandt unge med dobbeltdiagnose". Den viser, at det ikke er nogen god forretning for samfundet at lade unge havne i en dobbeltdiagnose.

Helt overordnet så viser rapporten, at gruppen af unge med både en psykisk lidelse og et misbrug består af unge med forskellige sociale baggrunde. Det er ikke kun unge fra udsatte familier, det er ikke kun land eller by.

Rapporten viser også, at udgifterne til indsatser og ydelser i gruppen af unge med både en psykisk lidelse og et misbrug er væsentligt højere end i andre grupper. En ung, der hverken er registreret med en psykisk lidelse eller et misbrug, koster gennemsnitligt 52.727

kroner om året – langt størstedelen af den udgift består af Statens Uddannelsesstøtte (SU). Men en ung med dobbeltdiagnose koster i gennemsnit 213.051 kroner netto. Forskerne har også set på forskellige risikoområder, og så bliver det ret tydeligt, hvorfor det bliver så dyrt, når unge både har en psykisk lidelse og et misbrug. 25 procent af unge med en psykisk lidelse og et misbrug har været involveret i retssager. Det er omkring seks procent for unge uden en psykisk lidelse og/eller et misbrug. Lidt over fire procent har været i fængsel. Det er 0,3 procent for de øvrige unge. Næsten fem procent har haft ophold i en boform for hjemløse. Det er under 0,1 procent for øvrige unge.

Udskrevet til gaden efter selvmordsforsøg

Men hvorfor går det sådan? Hvorfor bliver vi dobbelt ramt? Hvorfor bliver vi ikke hjulpet?

Når du som ung kommer ind i psykiatrien, bliver du ofte spurgt, om du har et misbrug af alkohol, hash eller stoffer. Og har du det, så kan du ikke få hjælp. Vi har selv prøvet at få den afvisning. Vi har selv prøvet at forlade en psykiatrisk afdeling, hvor personalet ikke har været i tvivl om, at vi havde behov for hjælp, men hvor man alligevel har sendt os ud ad døren med et "så kan du ikke få hjælp her." Andre af os har prøvet at lyve om vores misbrug. Men det er nok ikke svært at forestille sig, hvor svært det er, når man er dybt afhængig af stoffer.

Vi har bogstavelig talt gået fra den ene dør til den anden. Vi har banket tålmodigt på. Blot for knap så tålmodigt at blive sendt ud ad døren igen med beskeden: "Du kan ikke få hjælp her." Fordi vi ikke passede ind i den kasse, som vedkommende var sat til at passe på. Vi var reduceret til en tid i deres kalender, og når de havde konstateret, at vi ikke var deres ansvar eller problem, så var deres job gjort. De sad der med det gode job og den store organisation i ryggen. Vi sad der med et misbrug, en psykisk lidelse og et liv, der var uværdigt. Alligevel var det os, der skulle tilpasse os.

Løj om vores misbrug for at få hjælp

Vi – os unge i UngeAlliancen – er ikke blevet en del af de statistikker, vi nævnte før. Vi kom ikke for retten. Vi kom ikke i fængsel, og vi endte ikke i en boform for hjemløse. Det er derfor, vi sidder her. Og det er derfor, vi kan skrive denne kronik.

Vi var de heldige, der oplevede, hvad der er muligt, når nogen endelig tager ansvar.

Prøv en gang at forestille dig, hvad det betyder at få at vide: "Jeg forstår godt, at du er misbruger med det liv, du lever, og den hjælp, du er blevet tilbudt." Hvad det betyder, når man bliver spurgt: "Hvordan har du det?" Og hvad det betyder, når nogen anerkender, at du ikke bare kan stoppe dit misbrug. For os var det skelsættende. Her var der nogen, der tog over, uanset hvordan vi var. De tog ansvar. Det var det, der fik os ind på en ny bane i et liv, der ellers var på vej ud over kanten.

Der er mange som os. Og der er mange, der i dag lever som hjemløse, kriminelle og misbrugere, fordi de aldrig har fået den rette hjælp. Fordi ingen har taget ansvar. Hvorfor tog ingen ansvar i børnehaven, i skolen, på ungdomsuddannelsen, i psykiatrien eller i misbrugsbehandlingen? Hvorfor har det altid været vores problem, at vi ikke passede ind i

deres kasser? Er det ikke systemet, der har et problem? Er det ikke skolen, der ikke passede til os, i stedet for os, der ikke passede til skolen? Var det ikke psykiatrien, der ikke passede til os i stedet for omvendt? Og var det ikke psykiateren, der sagde: "Så kan vi ikke hjælpe dig," der havde et problem? Hvorfor skulle vi gå derfra og føle os forkerte? Det er jo systemet, der er forkert. Hvorfor sagde de ikke det? Hvorfor sagde de ikke: "Du er gået ind ad den forkerte dør her, men nu skal jeg finde den rigtige dør til dig, da min ikke virker."

Systemet er problemet

Dobbeltdiagnoser problemer har man diskuteret i mange år. Men der er ikke rigtig sket noget. For nylig kom der ganske vist et 'dobbeltdiagnosetilbud' i regionerne. Så langt så godt. Men det gælder ikke for de unge under 18 år. Og det tager igen ikke højde for, at unge skal have en anden hjælp en ældre. Vi vil så gerne løse alt med systemer. Skolesystemer, psykiatri, kommunale sagsbehandlere, misbrugsbehandling og dobbeltdiagnosetilbud. Men måske er det systemerne, der skaber problemerne.

Det, der kunne have grebet os helt tidligt, var, at nogen havde taget ansvaret på sig. Eller senere hen at nogen havde taget os ved hånden og fundet den rette dør, da vi stod der med et liv, der var faldet helt fra hinanden.

I lande som Australien og England har man et princip, man kalder 'No Wrong Door'. Princippet betyder, at unge ikke skal gå forgæves, uanset hvor de banker på døren. Med andre ord, så skal de professionelle sikre, at de unge kommer videre til den rette instans og får den nødvendige hjælp. Der skal være nogen, der tydeligt siger: "Jeg har dig", "jeg tjekker op på det", "jeg er din tovholder."

Unge, som er ramt af dobbeltproblematikker, er altså ifølge 'No Wrong Door'-princippet alles ansvar. Det er en helt anderledes måde at se hjælpesystemernes rolle på, end vi gør herhjemme. Det er systemets ansvar at hjælpe borgerne, i stedet for at det er op til borgerne selv at finde den rigtige dør i hjælpesystemet at banke på. Det ville have hjulpet os. Og lige nu vil det kunne hjælpe de mange unge, der går fra dør til dør.

Grundlæggende handler det om, at man i alle hjælpesystemerne forpligter hinanden til ikke bare at være ansvarlig for ens egen kasse. Eller det, der foregår inden for ens egen systemdør. For så lykkes man hverken i psykiatrien, misbrugsbehandlingen eller i det sociale arbejde.

Så kære ansatte i psykiatrien, misbrugsbehandlingen, kommunerne, hospitalsafdelingerne, skolerne, botilbuddene og alle, der arbejder i sundheds- og socialsystemerne: Husk, at der er 'No Wrong Door', når I står over for et ungt menneske, der har brug hjælp.

Kære politikere, når nu andre lande kan få det her princip til at virke, tror I så ikke også, at vi kan det her hjemme?

Tag ansvar. Tag ansvar hver især. For det betyder alt i børn eller unges liv, når de, i stedet for at blive gjort forkerte helt fra de er små, bliver mødt af voksne, der erkender, at de har ansvar for problemet. Vi gider ikke længere være de forkerte.